

**МУЗЕЙ ГЕНОЦИДУ «ТЕРИТОРІЯ ПАМ'ЯТІ»
УКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА
ФОНД ПІДТРИМКИ ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»;
ЛОС-АНДЖЕЛЕСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ (LOS ANGELES UNIVERSITY)
(USA);
АРІЄЛЬСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ (ARIEL UNIVERSITY CENTER OF
SAMARIA) (ISRAEL);
ЗАХІДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ТІМІШОАРИ (WESTERN UNIVERSITY
OF TIMISOARA) (ROMANIA)**

МАТЕРІАЛИ

**Міжнародної науково-практичної конференції
«ПРОБЛЕМА ГЕНОЦИДУ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА»**

(Одеса, 23-24 січня 2025 року)

УДК:

Проблема геноциду: виклики сучасного суспільства. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 23-24 січня 2025 р.) 88 с.

Рецензенти:

Готинян Віталія Віталіївна – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри культурології Одеського національного університету імені І. І. Мечнікова

Наумкіна Світлана Михайлівна - доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції «Проблема геноциду: виклики сучасного суспільства» вміщує матеріали, які досліджують концепцію геноциду в творах Рафаля Лемкіна: філософське та правове підґрунтя; культурний геноцид: від доктрини до відповідальності; геноциди ХХ століття та їх вплив на генезу моральних складових людства; геноцидальні практики Російської імперії і їх доктринальне підґрунтя; вплив рішень міжнародних кримінальних трибуналів на колективну пам'ять щодо геноцидів; меморіалізація пам'яті жертв геноцидів; геноцидальний вимір агресії Росії проти України. Рекомендовано для науковців, педагогів, докторантів, аспірантів, студентів.

Ухвалено до друку та розповсюдження мережею інтернет вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 12 від 27 березня 2025 р.)

«Проблема геноциду: виклики сучасного суспільства»

23-24 січня 2025 року

ОРГКОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

Голова:

А. В. Красножон – ректор Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», доктор історичних наук, професор.

Заступники голови:

Копусь Ольга Антонівна – перший проректор з навчальної та науково-педагогічної роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», доктор педагогічних наук, професор.

Музиченко Ганна В'ячеславівна – проректор з наукової роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», доктор політичних наук, професор.

Борінштейн Євген Русланович – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Козленко Павло Юхимович – голова правління Громадської організації «Одеський центр дослідження Голокосту»

Секція № 3. Геноциди ХХ століття і їх вплив на генезу моральних складових людства

Атаманюк Зоя Миколаївна, доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності, *Університет Ушинського, м. Одеса, Україна*

ВПЛИВ ГЕНОЦИДІВ НА НАЦІОНАЛЬНУ САМОСВІДОМІСТЬ УКРАЇНЦІВ

Голодомор – класичний вид геноциду. І почався він із винищення української еліти. Цю тезу обґрунтував Рафаель Лемкін, автор терміну «геноцид». Завдяки його зусиллям щодо захисту прав людини, у 1948 році ООН ухвалила Конвенцію з унебезпечення й покарання злочинів геноциду, яка вступила в дію з січня 1951 року. Професор Лемкін, який укладав текст Конвенції із двома іншими експертами – професорами Доннедьє де Вабр і Пелла, вважав, що в майбутньому Радянському Союзі може бути пред'явлене звинувачення в геноциді за його дії в Україні в 1932-1933 роках. Сьогодні правозахисники стверджують, що Голодомор в Україні є злочином, саме геноцидом, і не має терміну давності. Р.Лемкін також брав активну участь у роботі Міжнародного військового трибуналу у м. Нюрнберг і неодноразово піднімав питання притягнення винних до відповідальності за вчинений Голокост, однак, як відомо, жоден із очільників нацистської Німеччини не був засуджений за вчинення такого злочину.

Одне з найактуальніших питань - наслідки Голодомору для самосприйняття українців. Зрештою, питання про те, які наслідки Голодомору, геноциду та культурного геноциду українського народу, мав для самосприйняття українців, залишається невирішеним. «Сьогодні існує багато історичних джерел, які описують всі аспекти сталінської політики насильницької колективізації та терору проти України. У випадку України радянське керівництво переслідувало дві мети, коли морило голодом українське селянство. Це була частина ширшої політики, спрямованої на придушення української національної ідентичності та прагнення до самовизначення.

Рафаель Лемкін, який запропонував концепцію геноциду, писав, що голод в Україні знищив «мізки нації». Сьогодні деякі українські політологи та культурологи як погоджуються, так і не погоджуються з тим, що Голодомор мав величезний вплив на майбутнє України. Зокрема, йдеться про ідентичність нового покоління українців.

Сталін збільшував кількість жертв, посилюючи режим. Штучно створений голод підтримувався блокадами: Україна була ізольована, інформація звідти не доходила, а дороги, якими голодуючі селяни добиралися до міст за хлібом, були перекриті. І ця трагедія сталася в «житниці Європи». Втім, злочини сталінського режиму, в тому числі спричинені голодом, склали, за даними одного з джерел, близько 10 мільйонів людей.

Реакція на геноцид значною мірою визначається засобами масової інформації. ЗМІ можуть замовчувати або оприлюднювати злочини,

применшувати або перебільшувати їхні масштаби і навіть вдаватися до дезінформації, приховування та перекручування фактів.

Українці ще недавно ідентифікували себе з «радянською батьківщиною», Друга світова війна «дала змогу людям ідентифікуватися на короткий час, потім знову настала уніфікація», коли «мой адрес – не дом, і не уліца, мой адрес – Советский Союз», вважає доктор філософії, письменник, відомий правозахисник, колишній дисидент Євген Сверстюк. Ця думка – наскрізна у його виступі під час листопадової дискусії «Українська ідентичність 2020» у Києві. Ніхто з учасників не заперечив, але ніхто й не розвинув тему перетворення «радянської людини» в нову самоусвідомлену іпостась.

Такий «спадок» неминуче мав вплив на формування нових українських еліт, роль яких у витоках і з'яві самоусвідомлення українців – беззаперечна.

Після того, як голод знищив етнічний цвіт, носіїв культури, духовенство та селянство - носіїв національних норм, історичні шанси на формування української еліти були зведені до мінімуму. Відбулася «негативна селекція». Окрім винищення українського населення голодомором та знищення культури, мови і релігії, відбулося заселення України неукраїнцями і тривалий процес асиміляції. На ґрунті, щедро засіяному жертвами Голодомору, було дбайливо виплекано те, що навіть Сверстюк називає «єдністю».

З чого сьогодні починається українське самопізнання? З вивчення історії, в якій ще багато білих плям? З вивчення рідної мови, культури та літератури, з творення нових духовних цінностей? Дивлячись на українців, мало хто з них розмовляє українською природно і мало хто розмовляє українською зі своїми дітьми та онуками.

Після Голодомору Україна стала «постгеноцидним суспільством» (за словами професора Джеймса Мейса, дослідника Голодомору). Духовний та емоційний катарсис ще не відбувся. Опубліковані численні художні твори, а віднедавна і документи, які частково витісняють як факти, так і їх інтерпретації, висвітлюють аморальність тоталітарного світу, в якому жертви Голодомору є жертвами національної катастрофи, Українського Апокаліпсису, а також висвітлюють аморальність тоталітарного світу.

Сьогодні загарбницька війна РФ проти України на сучасному етапі супроводжується військовими злочинами і злочинами проти людства, які мають ознаки геноциду, який відбувається у гібридній формі. Гібридний характер геноциду шляхом вбивства українців проявляється через заперечення фактів таких вбивств, створення обґрунтування позасудових страт (звинувачення вбитих у підривної, диверсійної діяльності, нападах на окупантів), заперечення умисного характеру масових вбивств шляхом ракетних та авіаударів, або твердження щодо їхньої спрямованості в місця дислокацій українських військових підрозділів.

Список використаних джерел

1. Коропатник М. Геноцид як інструмент «гібридної війни» Росії проти України: від радянських часів до сьогодення. Спроба історичного аналізу. *Сіверянський літопис*. 2017. №1-2 С. 228-242.
2. Муждабаєв А. Голодомор – це не просто геноцид. URL: <https://gordonua.com/news/politics/muzhdabaev-golodomor-eto-ne-prosto-genocid-eto-genocid-gibridnyy-531079.html> (дата звернення: 01.02.2025).

Васильєва Лариса Юріївна, здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, ОНП «Філософія», *Університет Ушинського, м. Одеса, Україна*

A PHILOSOPHICAL ANALYSIS OF DARWINISM'S ROLE IN THE VICTIMIZATION OF GENOCIDE VICTIMS AND THE POLITICS OF "EUGENICS"

Traditional biological Darwinism provides an acceptable explanation for the origin of species: complex "fit" species evolve, survive, and thrive, while less fit competitors stagnate, die, and become extinct. Biological evolution, at least in its pure form, is purely descriptive. Its function is to describe biological processes, not to make judgments about whether the history it describes was good or bad, any more than a videotape can make judgments about the event it records.

Social Darwinism, by contrast, often has a very attributive component, as it concerns human behavior. Moral judgments about behavior are made on the basis of how it fits into the overall Darwinian scheme. Social Darwinism remains a controversial topic, with countless questions swirling around it. What exactly does the term Social Darwinism mean? What did Darwin think of it as an extension of his ideas? What is the actual connection between biological evolution and social Darwinism? Are the moral prescriptions of social Darwinism really supported by Darwin's theory? To what extent has biological Darwinism been used for propaganda purposes to support ideas unrelated to evolution? Was there, for example, a real connection between evolution and Nazism, as some scholars have claimed? Or is it simply a propaganda ploy to give evolution a bad name?